

NIEUWS UIT LAMBARENE

Bureau van uitgifte: Twelloscheweg 19, Deventer.

Nummer 10.

GRATIS.

Mei 1937.

Bericht uit Lambarene.

—o—

Op den 29en Januari, 's avonds, varen 2 verpleegsters, Mej. Rosa Nāf en Mej. Meta des Tombe en ik op de stoomboot Foucauld van Bordeaux uit. Mej. Nāf keert voor de tweede maal naar Lambarene terug.

Tot Madeira hebben we erg slecht weer. De heftige tegenwind maakt, dat we 24 uren vertraging hebben, die we bij 't verdere verloop van de tocht slechts met moeite weer inhalen. Na Madeira wordt 't weer langzaam aan beter, zoodat ik kan werken.

Er is veel te schrijven, daar ik in Europa geen tijd vond brieven te beantwoorden. Ook ben ik met een schets van een filosofisch werk bezig.

Opnieuw beleef ik 't met verwondering, dat men in weinige dagen vanuit de wintersche kou in de warmte en zonschijn komt.

In Dakar, 8 dagen nadat we Bordeaux verlaten hebben, dragen alle passagiers al tropenkleeding.

Gedurende de tocht en 't oponthoud in de verschillende havens komen in mij levendige herinneringen op aan de eerste reis in 1913, toen dit alles voor mij nog geheel nieuw was. Heerlijk geniet ik ervan in de tropische hitte, dat onder mijn werk op de modern ingerichte booten (de stoomboot Foucauld is de nieuwste van deze lijn), afgekoelde lucht in de hutten en zalen binnestroomt. Onderweg krijg ik brieven uit

Lambarene, die mij melden, dat 't ziekenhuis al sinds weken overvol is.

Op den 16den Februari tegen 10 uur 's avonds komen we in Port-Gentil aan. Omdat 't schip in den nacht zijn tocht naar 't Zuiden wil voortzetten, moeten we 't 's nachts verlaten. Mijnheer Ignaz Baumgartner, een in Port-Gentil wonende Zwitser, dien ik sinds 1913 ken, brengt ons voor den nacht met zijn motorboot op de rivierboot Adjame, die in de bocht voor anker ligt. Gelukkig is de zee rustig.

Den volgenden dag hebben we de reis- en douane-formaliteiten. Tegen 't eind van den middag begeven we ons op de rivierboot. 's Avonds verlaat deze de bocht en stuurt aan op een aan een hoogen boom gebonden lantaarn, die de monding van den Ogowe-arm, dien we moeten opvaren, aanwijst. In 't donker vindt de oude, zwarte stuurman, die dit traject sedert 40 jaren bevaart, zijn weg door 't gewirwar der rivierarmen van de delta.

Met ons vaart de bisschop van Libreville, dien ik al kende, toen hij nog 't Katholieke zendingsstation te N'Djole leidde en zending Soubeyran, die sinds 1903 in de Protestantsche missie in 't Ogowe-gebied bezig is en zich nu naar 't zendingsstation te Lambarene begeeft.

De tocht stroomopwaarts is nu aanmerkelijk korter dan vroeger, omdat zooveel groote dorpen, waar men toen stilhield, niet meer bestaan.

Onderweg in Aschouka nemen we een zwarte aan boord op, die bij 't vallen uit een oliepalm verwondingen heeft opgelopen en voor behandeling naar mijn ziekenhuis gaat. 14 dagen geleden met de laatste boot kwam, naar men mij vertelde, uit 't zelfde dorp een inboorling vanwege 'n zelfde ongeval in

Oogst van palmnoten.

mijn ziekenhuis. 't Oogsten der vruchten van de hooge palmboomen is een niet ongevaarlijk werk, want in de dorpen beschikt men niet over ladders, die lang genoeg zijn. Zoo klauteren de menschen tegen de gladde stam naar de hoogte, terwijl ze een sterke liane erom heen slingeren, die ze dan langzaam aan hooger schuiven, of ze zetten een lange, sterke bamboe, waaraan nog stukken van takken uitsteken tegen de palm aan en stijgen zoo op deze primitieve ladder naar boven. Als echter de liane scheurt of de bamboeladder afglijdt, maken ze een leelijken val.

Donderdag 18 Februari, 's avonds 11 uur, komen we in Lambarene aan. Mej. Emma met de vrouwelijke dokter Mej.

Anna Wildikann en eenige verpleegsters wachten ons bij de landingsplaats van de boot. In de verte zien we de landtaarns, die als welkomstgroet heen- en weer gezwaaid worden. In twee motorbooten varen we in den milden manschijn naar 't ziekenhuis, dat eenige kilometers van de landingsplaats van de rivierboot verwijderd is en niet aan den grooten rivierarm, maar aan een zijarm ligt, die echter toch nog 600 M. breed is.

Onder 't mij sinds zoovele jaren vertrouwde geluid van de Afrikaansche krekels slaap ik in, nadat ik tevoren vele zwarte handen gedrukt heb.

Den volgenden morgen moeten we de bagage van de rivierboot afhalen. Een factorij stelt ons op 'n vriendelijke manier een klein stoombootje ter beschikking. Gelukkig blijft de gevreesde tornado uit. Voor zonsondergang bevinden zich alle kisten in de barak met gefolfd

Febr. '37. De aangekomen kisten worden geteld.

plaatijzer, die ik eenige jaren geleden voor 't opbergen en uitpakken van de bagage gebouwd heb.

Den volgenden Zondag leidde ik weer voor de eerste maal de godsdienstoeffe-

ning. Gedurende mijn afwezigheid heeft Zuster Emma mij daarin vervangen.

Het ziekenhuis is, zooals ik bij mijn eersten gang door de barakken vaststellen kan, werkelijk overvol. Dit ligt niet alleen aan de groote toevloed van de zieken uit de binnenlanden, die in de laatste maanden begonnen is, maar ook daaraan, dat we de genezen zieken niet dadelijk zooals 't gewenscht is, naar huis kunnen sturen.

Omdat de z.g. kleine droge tijd, die van midden Dec. tot in de tweede helft van Januari duren moest, dit jaar tot ver in Februari aanhoudt, kunnen de rivierbooten vanwege den lagen waterstand de Negoume, de groote zuidelijke zijrivier van de Ogowe, niet opvaren. Van 't eindpunt van de boottocht op deze zijrivier gaan echter de voornameste wegen naar 't binnenland.

De stoomboot Bakele neemt genezen zieken mee naar de omgeving van hun woonplaats.

Zoo hebben we veel menschen in 't ziekenhuis onder te brengen en te voeden, omdat we ze eerst, als de regen inzet en 't water stijgt naar huis kunnen laten gaarf.

De zwarte helper N' Jama met een zieke vrouw.

Op dit oogenblik zijn in 't ziekenhuis 40 menschen, die er op wachten om geopereerd te worden. Dr. Goldschmid ziet zich genoodzaakt, dagelijks twee tot drie operaties te doen. Vele van de patiënten, die komen om zich te laten opereeren, komen uit 't binnenland. Meerderen willen van groote elephantiasis-gezwellen bevrijd worden.

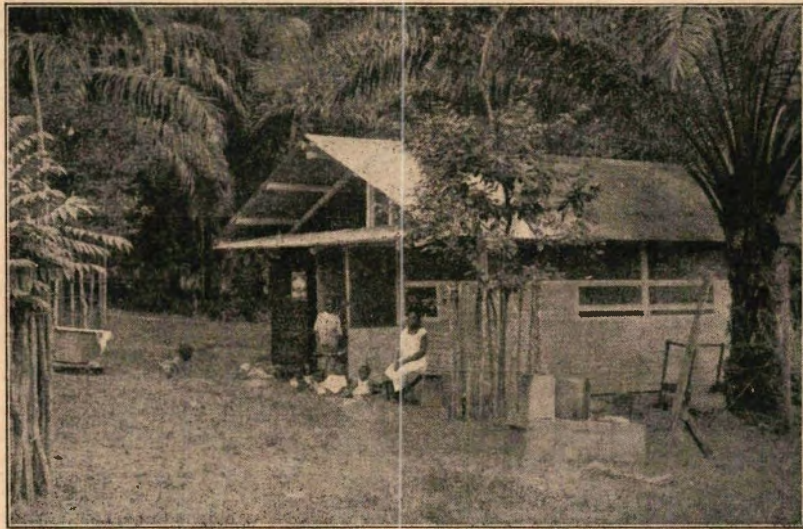
Onlangs opereerde Dr. Goldschmid zulk een tumor, die meer dan 30 kilogram woog. De menschen uit de omgeving van Lambarene, bij wie 't niet gaat om dringende operaties, zenden we weer naar hun dorp terug en vragen hen later terug te komen om ze niet onnoodig lang te moeten voeden en huisvesten.

De kamers voor de vrouwen van de inboorlingen, die voor haar bevalling in 't ziekenhuis komen, zijn voortdurend bezet. Zeer vele van deze vrouwen komen in een zeer slechten toestand

bij ons. Mej. Anna Wildikann, die aan 't hoofd van deze afdeeling staat, heeft dan veel te doen om ze met goed eten en goede medicijnen voor haar bevalling te versterken. Zeer goede resultaten ziet ze in deze gevallen door 't verstrekken van calziumpreparaten. Ze beweert, dat de kinderen van de moeders, die voor haar bevalling calzium kregen, veel krachtiger zijn dan die van de anderen.

landsche vrouw Namen M'Tagha, de weduwe van een vroegeren helper in 't ziekenhuis. M'Tagha vervult haar taak met groote nauwgezetheid en is met roerende toewijding bezig met de kleine wezentjes, die haar toevertrouwd zijn. Tot nu toe hadden we nog geen zwarte vrouw gevonden, die werkelijk voor deze taak geschikt was.

Op 't oogenblik herbergt 't ziekenhuis ongeveer een dozijn menschen,

Tehuis voor kinderen in Lambarene's hospitaal.

Steeds bevinden zich in 't ziekenhuis ongeveer 12 zuigelingen, die hun moeder verloren hebben en bij ons met de flesch worden grootgebracht. Ze zijn in luchtige en met ijzergaas-afsluiting tegen de muskieten verzekerde ruimten in de nabijheid van ons woonhuis ondergebracht. 't Toezicht over deze kinderen is aan de verpleegster opgedragen, die met de huishouding belast is. Op 't oogenblik is dit Mej. Margaretha Kienli.

Sedert eenige maanden helpt haar in haar arbeid voor deze kinderen een in-

die met beenbreuken tot ons gebracht worden. Helaas bevinden zich eenige zwaar gewonden onder hen. In den regel gaat 't om menschen, die op de houtkapplaatsen onder een vallenden boom geraakten of met 't treintje, waarmee de zware okoume-stammen getransporteerd worden, een ongeluk kregen. Bij 't werk veronachtzamen de primitieven al te vaak de eenvoudigste voorzichtigheidsmaatregelen. 'Gelukkig zijn we van alles voorzien, wat noodig is voor de beste behandeling van beenfracturen.

In de meeste gevallen wenden we de extensie-methode van Kirchner aan.

Een aanmerkelijk aantal menschen met erge phagedenische tropische zweeren bevinden zich altijd bij ons. Ze worden door Mej. Dr. Wildikann behandeld, die groote ervaring op dit gebied verworven heeft. Maar hoeveel weken duurt 't niet voor een patiënt, die met een zweer aan den voet, ter grootte van een hand, tot ons gekomen is, het ziekenhuis genezen verlaten kan. Dikwijls wordt zijn genezing nog daardoor vertraagd, dat hij zich niet rustig hield, zooals hem bevolen was, maar in 't ziekenhuis rondstropelde om bekenden te begroeten en van hun kookpot mee te eten.

Onder de blanke zieken bevinden zich twee dames met Dengue-koorts. Deze ziekte, die met erge gewrichtspijnen en een marmerachtige uitslag van de huid samengaat, wordt hier hoofdzakelijk door de stegomya-steekvliegen, die ook schuld hebben aan de verbreiding van de gele koorts, overgebracht. De beide patiënten mogen dus hun door gaas tegen de steekvliegen beschermde kamer niet verlaten om de andere inwonenden van 't ziekenhuis niet in gevaar te brengen. Gewoonlijk verloopt deze ook in de landen ten Oosten van de Middellandsche Zee verbreide ziekte goedaardig. Maar de patiënten hebben langeren tijd noodig om hiervan te genezen.

Kort na mijn aankomst kwam een blanke met beginnende zwart-waterkoorts bij ons.

Deze met malaria samenhangende en dikwijls doodelijke ziekte wordt hier door alle Europeanen gevreesd (de zwarten zijn er niet vatbaar voor). De blanke, die bij ons in 't ziekenhuis ligt

werd er door aangetast, terwijl hij meerdere dagen en nachten vergeefs bezig was, een groot vlot van okoumestammen, 'dat hij met zijn motorboot naar de zee zou brengen, van een zandbank boven Lambarene, waarop 't gevaar was, los te krijgen. Juist, toen hij buiten gevaar was, kwamen zijn zwarten met 't goede bericht, dat ze 't vlot vrijgemaakt hadden. Ze hadden 't los gemaakt en de boomstammen één voor één afgetrokken van de zandbank, die met water bedekt was. Nu ligt 't vlot met de motorsleeper goed verankerd niet ver van 't ziekenhuis verwijderd en wacht er op, dat de blanke zoover beter is, dat hij weer den tocht naar de zee beginnen kan.

't Sleepen van vlotten is een zwaar werk. Daar ze erg groot zijn — dikwijls hebben ze een inhoud van 1500 ton en zijn 200 M. lang en over de 30 M. breed — zijn ze ook met een sterke motorsleeper niet gemakkelijk binnen de vaargeul te houden, die zo kronkelt om de ondiepten en zandbanken te vermijden.

Bovendien verplaatsen de zandbanken zich voortdurend en zijn, als ze door 't chocoladebruine water van de Ogowe bedekt zijn, niet altijd op den noodigen afstand te herkennen. Ja ook dikwijls moeten de vlotten om op den goeden tijd voor verschepping aan de zee te komen, ook gedurende den nacht gesleept worden. Menige Europeaan is reeds van zoo'n tocht naar de zee in geheel uitgeputten toestand teruggekeerd en moest bij ons in verpleging komen.

De gebouwen van 't ziekenhuis heb ik in den besten toestand aangetroffen. Mej. Emma, door Mej. Gretel Sturm

bijgestaan, heeft ze goed onderhouden. De kamers van onze woonhuizen en van 't huis der blanke zieken zijn alle opnieuw gewit. Eenige ziekenbarakken werden opnieuw gepleisterd. Slooten voor den afvoer van 't regenwater zijn bemetseld en gecementeerd. Palen van hard hout, waarop de gebouwen rusten, zijn door betonpijlers vervangen. Alleen hij, die de moeilijkheden kent zusk werk met onze zwarten uit te voeren, kan nagaan, wat de beide verpleegsters in de maanden van mijn afwezigheid gepresteerd hebben. Zoo ben ik in den gelukkigen toestand zooveel, wat ik dacht te moeten doen, klaar te vinden.

Weg in de aanplanting.
Bananen en oliepalmen.

Ook de aanplantingen zijn in verblijvend goede toestand. Mej. Emma en Mej. Sturm hebben de vruchtboomen tegen ziekten en schadelijke insecten,

waardoor ze hier zoo bedreigd zijn, met succes verdedigd. Terwijl men zich in 't Ogowegebied gewoonlijk gelukkig kan rekenen, als van de 10 geplante boomen er slechts 3 opgroeien, gelukt 't ons bijna er 6 op de 10 groot te brengen. Alle wegen in de aanplanting zijn reeds bezet met vruchtboomen, waarvan velen al beginnen te dragen. Heerlijk staat de laan van de broodvruchtboomen, met de groote getande bladeren, die de laan schaduwrijk maken. Helaas kan men de vruchten van deze boomen niet bewaren.

In deze eerste dagen van mijn aankomst ben ik geheel met 't uitpakken en 't opstellen van de meegebrachte medicijnen bezig. Vele van deze moeten omgepakt worden, omdat zij anders door de groote vochtigheid van de lucht, die hier heerscht, zouden lijden. Nadat reeds de helft der nieuw meegebrachte medicijnen in een rij op de schappen met de anderen is gezet, ontdekken we aan de omgeworpen flesschen en de afgeknaagde kurken, dat er ratten in de apotheek huizen. Nu moeten we schappen leegmaken om 't gat te vinden, waardoor ze binnenkomen. We bemerken, dat ze op meerdere plaatsen sterke hardhouten planken doorgeknaagd hebben en dat wij, om ons tegen hen te verzekeren, een deel van den wand met plaatijzer bedekken moeten. Zoo heb ik van de 10 dagen, die ik hier ben, drie besteed in de apotheek met den strijd tegen de ratten.

Dit is Afrika.

Bij den arbeid in de apotheek kan ik constateeren, dat we alle noodzakelijke medicijnen bezitten. Hoe gelukkig zijn we daarmee, dat de vrienden in Europa

ons de mogelijkheid verschaffen, de zieken hier op de beste manier bij te staan! Hoe dankbaar zijn we hun daarvoor!

Binnen eenige weken zal Mej. Bertha Künzli ons verlaten, die den dienst in de operatiezaal verricht. Ze heeft 't meer dan 3 jaar uitgehouden bij dit tweede verblijf in Lambarene. Over 't algemeen blijven de verpleegsters, vanwege 't sloopende klimaat maar twee tot twee en een half jaar in haar 'werk.

In de maanden, dat hij weer hier is, heeft Dr. Goldschmid, voornamelijk wegens 't drukke werk in de operatiezaal, veel arbeid te doen gehad. Mej. Dr. Wildikann's werk is daardoor zeer vermoeiend, omdat ze heele nachten door de in 't ziekenhuis plaatsvindende geboorten in beslag wordt genomen en op den volgenden dag haar dienst waarnemen moet, alsof ze haar nachtrust had gehad.

De arbeid is nu zoo ingedeeld, dat Mej. Bertha Künzli, Mej. Trudi Grauer, Mej. Emmy Röthlisberger en Mej. Lydia Müller met 't eigenlijke ziekenhuiswerk bezig zijn, terwijl Mej. Emma Hausknecht, Mej. Margarethe Kienli, Mej. Emma Ott en Mej. Elfriede Steuri in de huishouding, in den tuin en in de aanplanting haar werk hebben. Van de beide verpleegsters, die met mij gekomen zijn, zal Mej. Meta des Tombe in ziekenhuisdienst komen, terwijl Mej. Rosa Näf, zooals bij haar eerste verblijf, zich aan de keuken en den tuin zal wijden.

Nu liggen nog drie maanden van de zware heete tornadotijd voor ons. Tegen eind Mei zullen de eerste gematigde winden van de Zuidpool hier komen, die den drogen tijd aankondigen die tot einde September duurt.

In den drogen tijd hopen zij, die reeds langer hier zijn en die zich door 't klimaat en den vermoeienden arbeid aangegrepen voelen, op krachten te komen.

Terwijl ik op den morgen van den laatsten Zondag in Februari na de godsdienstoefening de laatste regels van dit bericht schrijf, brengt men een lijder aan een beklemde breuk om te opereeren.

Nu moeten Dr. Goldschmid en Mej. Bertha Künzli, daar 't om een dringende operatie gaat, den welverdienden vrijen Zondagmorgen, waarop ze zich zoo verheugd hadden, er aan geven.

Lambarene, 28 Februari 1937.

ALBERT SCHWEITZER.

Schweitzer als Dierenvriend.

Bach in de Tropen
Zondagsviering.

—o—

Alles wat hulpbehoevend is, zij het twee- of viervoetig, gepelsd of gevederd, vindt bij Schweitzer een toevlucht. Ooievaar, pelikaan, vischarend, uil, papegaai, wilde kat en wild zwijn, zoowel als alle huisdieren behooren mede tot de groote familie der noodlijdenden en hebben evengoed als de mensch recht op verpleging en verzorging.

Voor zijn kamerdeur verzamelen zich duiven, honden en apen, zelfs bokken, waarvoor hij altijd iets bij de hand heeft en die nooit vergeefs behoeven te wachten. En Theodoor, het schoone antilopenkind met de zachte oogen, ging nooit slapen, voor dat het van zijn heer en meester een lekkere vrucht gekregen had.

Maar het mooist van alle is de geschiedenis van „Ratteli” het jonge stekelvarken. Het had ontdekt, dat boven in de groote eetzaal wat lekkers te knabbelen viel, als men maar oppaste, 's avonds als het donker werd en de gong luidde, ter plaatse te zijn, met de vele blanke menschen de trap op te kruipen en tusschen hun voeten door naar binnen te sluipen. Dan ging het, alsof het zoo hoorde in den hoek voor bij het venster zitten en wachtte op zijn vriend, die na geruimen tijd daar ook kwam zitten, om voor een kwartiertje het er eens van te nemen en dan het diertje en z'n lust in aardnoten niet vergat.

Ook ik verheugde me dan iederen avond, vooral op het oogenblik dat Albert Schweitzer aan het harmonium ging zitten om ons gemeenschappelijk gezongen koraal te begeleiden. Hij begon dan met een vrije inleiding, om daarna bijzonder fijn het koraal-thema te behandelen, of den stemmingsinhoud van het lied muzikaal weer te geven, maar altijd in den stijl van Bach, waarin hij ook de koraal-melodie vierstemmig harmonizeerde. Wat een wijding in die uren!

Laat in den avond klonk dan vaak uit zijn kamer nog muziek, die mij in de nabijheid lokte. Albert Schweitzer speelt op zijn klavier. Ik sluip wat nader tot op de veranda om beter te kunnen hooren.

Bachs muziek in den tropennacht! Nu en dan mag ik eens even binnenkomen en hooren hoe de groote Bachkenner diens werken vertolkt.

Hoe krijgt alles leven en gestalte onder zijn vingers, die zoo zinvol fraseeren, zoo plastisch het architectonische van Bach's muziek uitbeelden!

Hoe goed past Bach in deze omgeving, in de grootschheid en de rust van de Afrikaansche natuur! Men kan hem hier niet eenvoudig genoeg spelen, want hier moet alle schijn, alle inbeelding, al het gekunstelde van iemand afvallen om plaats te maken voor wat waar en echt en eenvoudig is.

Ook voor de zwarten is er eenmaal in de week muziek. Elken Zondagmorgen om negen uur luidt de klok, als „stem van God” zooals de zwarten zeggen en roept op tot de godsdienst-oefening. In de hoofdstraat, tusschen twee rijen van ziekenbarakken, verzamelen zich blanken en zwarten onder de vooruitspringende daken en ieder die niet bedlegerig is, komt „ter kerke”.

Het harmonium wordt gebracht en Albert Schweitzer vangt aan te spelen. Hierna spreekt hij, duidelijk en eenvoudig, vertelt van God en Christus, onderwijl zinspelende op gebeurtenissen, die voorvielen in de afgelopen week. Hoe goed verstaat hij de kunst om het Evangelie aan deze „zwarte zielen” naderbij te brengen en verstaanbaar te maken. Twee tolken staan naast hem, die zin voor zin in de meest gebruikelijke negertalen overzetten, en soms kracht bijzetten aan hun vertaling door levendige gebaren en nadruk van toon. Men ziet veel aandachtige gezichten en we zijn er zeker van dat menig zaadje hier in goede aarde valt. Een schoon en vreedzaam tafreel, deze gemeente, vergaderd onder den vrijen hemel. Dat ook de huisdieren als geheel vanzelfsprekend er bij zijn, zich daar neer zetten of ons met luide stem begroeten en dan weer wegloopen in den zonnigen morgen, stoort niet in het minst. Ook de weervogels kwet-

teren boven ons hoofd en bouwen aan hun nesten hoog boven in de palmen.

Bij het uiteengaan gebeurt het soms, dat een zwarte naar Schweitzer toe gaat, om wat nader over het gehoorde te spreken. Dikwijls brengen ze hun vragen en gedachten mede op papier en men is soms verbaasd en verrast, hoe intens ze met het gehoorde meelevend en hoe ze soms met eigen opvattingen en toepassingen aankomen. Vaak komen ze ook bedanken en op een keer kwam een der zwarten na afloop van den dienst op Schweitzer af en bracht hem het pluimpje: „vandaag hebt U eens echt fijn gesproken”.

Men hoort zoo vaak afkeurend of minachtend over de zwarten spreken. Waarom toch? Het zijn menschen als wij en dikwijls overtreffen zij ons in tact en fijngevoel. Meermalen heb ik beschaamd voor hen gestaan, als ik een blik in hun innerlijk had mogen werpen en hun liefde en gehechtheid had mogen voelen. Ja, men voelt zich met hen verbonden in broederlijkheid en menscheijkheid. En hoe innig men zich hier hecht aan land en menschen, voelt men eerst recht, als men ze verlaten moet. Afrika wordt ons een nieuw vaderland en men voelt er zich thuis ten het heimwee komt over ons als we het verlaten hebben en het laat ons niet meer los.

Het bovenstaande is genomen uit een artikel „Albert Schweitzers Afrikanische Umwelt” uit „Der Kleine Bund” van Emy Hopf, een van Schweitzers trouwste helpsters, die hem ook bij zijn laatste voordracht- en concert-tournee door Holland vergezelde.

Goethe en Schweitzer.

—o—

In Maart 1928 werd aan Albert Schweitzer de Goethe-prijs verleend. Deze wordt aan diegenen geschonken, die het meest in den geest van Goethe hebben gearbeid. Schweitzer was de tweede die dien prijs ontving. Bij die gelegenheid heeft hij in de stad Frankfurt, Goethe's geboorteplaats, voor het curatorium, dat hem de onderscheiding verleende, een toespraak gehouden, waarin hij uiteenzette, welken invloed hij van Goethe had ondergaan en hoe zijn innerlijke verhouding tot hem was.

De eerste innerlijke aanraking met Goethe bracht hem de studie der filosofie. Het trof Schweitzer dat Goethe, die den geweldigen denkbeid van een Kant, een Fichte, een Hegel had mede beleefd, toch eigenlijk vreemd tegenover die bespiegelende wijsbegeerte bleef staan en zich meer tot de natuurfilosofie aangetrokken bleef voelen. Hiermee bleef Goethe staan op wat men achtte een verloren post, maar ook Schweitzer voelde, dat men hier opnieuw de wacht betrekken moest en de natuurfilosofie moest doordenken tot wereld- en levens-aanvaarding.

Nu kwam de tweede innerlijke aanraking. Op 't eind van zijn studietijd las Schweitzer toevallig weer eens in Goethes Harzreis. En wat hem hierin zoo bijzonder trof, was, dat Goethe, dien we zoo gaarne zien als een die boven de gewone dingen des levens verheven was, eens in November in regen en mist zich opmaakte, om in den Harz een predikantszoon te bezoeken, die in geestelijken nood verkeerde, om te trachten hem door zijn moeilijkheden wat heen te helpen. In

eens lichtte hem uit dien Olympiër de diepe eenvoudige mensch tegen. „Zoo leerde ik Goethe liefhebben. En als het mij in mijn leven overkwam, dat ik een arbeid op me moest nemen, om een mensch, die in nood was, te helpen, zei ik tot me zelf: dat is mijn Harzreis”.

Een nieuwe aanraking met Goethe was het voor Schweitzer, toen hem duidelijk werd, dat bij Goethe geestelijk en practisch werk altijd samengingen, dat hij die beide door zijn persoonlijkheid harmonisch verbond, en dat er voor dezen groote onder de geestelijke werkers, geen arbeid was, dien hij beneden zijn waardigheid achtte. Schweitzer was toen predikant. Hij behield dit ambt uit innerlijke behoefte en als hij dan wel eens zuchtte, dat de veelvuldige praktische predikantsplichten een beletsel dreigden te worden voor zijn geestelijken arbeid, dan troostte hij zich met de gedachte aan Goethe, die, het hoofd vol van geestelijke plannen en gedachten, over de rekeningen van een klein vorstendom gebogen zat en daaren financiëelen toestand in orde zocht te brengen en zijn gedachten liet gaan over het aanleggen van wegen en het bouwen van bruggen.

Er toen Schweitzer om de menscheit te kunnen dienen, een taak aangreep, die eigenlijk heel ver aflag van de kennis, die hij zich had verworven, werd Goethe hem weer tot trooster. Want terwijl degenen, die hem het beste kenden, hem met allerlei bezwaren kwelden, dat hij nu medicijnen zou gaan studeeren, waarvoor hij toch niet geschapen was, en hem avontuurlijkheid verweten, dacht hij aan Goethe's Wilhelm Meister. Ook dezen, hoewel hij er heelemaal niet op schijnt voor-

bereid, laat Goethe arts worden, opdat hij zal kunnen „dienen”.

„En hier viel het me op, welk een beteekenis het voor ons allen heeft, dat de groote denker Goethe, zoekende naar de laatste bestemming van den mensch, naar het hoogste doel van het leven, aldus komt tot practisch liefdewerk. Immers het leven van die beide figuren, waarin hij al dichtend zich zelve teekent, Faust en Wilhelm Meister, laat hij eindigen in heel eenvoudigen, dienenden en schependen arbeid, opdat zij daarin mensch zullen worden in den volsten zin, dien hij zich maar denken kan”.

Toen Schweitzer zich dan voorbereiding voor de dokterspractijk, was het wederom Goethe, dien hij hierin ontmoette. Voor zijn medische studie moest hij zich met de natuurwetenschappen gaan bezighouden. Hij bedacht, dat ook Goethe over zijn geestelijk scheppen heen, zich weer tot de natuurwetenschappen gewend had. Dit had Schweitzer vroeger verbaasd, maar nu hij zelf gedwongen was, na al zijn studie over geestelijke dingen, zich met tastbare feiten en met de stoffelijke dingen der natuur bezig te houden, voelde hij het gezonde, ja het verlossende hiervan.

Toen nu zijn studietijd ten einde was en hij als dokter naar Afrika ging, was het wederom Goethe, dien hij in zijn arbeid daar ontmoette. Immers, hij meende eerst, dat hij als dokter uitging en dat het op zijn doktersarbeid alleen aankwam. Zoo trachtte hij al het andere praktische en materiële werk, bouwen e.d. af te schuiven op anderen, die daarvoor meer in aanmerking kwamen. Maar weldra zag hij, dat dit niet ging. De menschen konden

het niet, deden het werk niet goed. Zoo moest hij zich zelf gaan bekwamen in werk, dat heel ver van zijn doktersarbeid af lag. Hij had geen keus, maar het ergste kwam nog. Een hongersnood in 1925 dwong hem, zijn gansche hospitaal te verplaatsen, verscheidene nieuwe woningen en barakken te bouwen en een groote aanplanting aan te leggen, opdat zij bij een nieuwen hongersnood zelf hun voedsel zouden kunnen kweken. Zoo moest hij verscheidene maanden in het oerwoud arbeiden, zich kwellend om met onkundige en weerbarstige arbeiders vruchtbaar land aan het oerwoud af te dwingen. „En als vertwijfeling me soms overviel, dacht ik er aan, hoe ook Goethe voor zijn Faust als laatste arbeid had bedacht, hoe hij aan de zee land ontrukken zou, opdat menschen daarop zouden kunnen wonen en voedsel vinden. Zoo stond in het donker en vochtig oerwoud Goethe als een lachende trooster, begrijpend naast me”.

Nog twee innerlijke belevingen met Goethe hebben Schweitzer gesterkt en beïnvloed. Vooreerst, dat Goethe tot het eind van zijn leven toe, zoo met zijn heele wezen zijn tijd mede beleefd heeft en dan vooral, dat hij steeds bezorgd was voor de gerechtigheid. Toen bij den overgang naar de zoe eeuw de theoriën veld wonnen, dat wat verwezenlijkt moest worden, ook gebeuren moest, zonder acht te geven of het wel rechtvaardig was of zonder zich te bekommeren om het lot van menschen, die er door getroffen werden, was het mij een vreugdevolle beleving, dat ik overal bij Goethe het diepe verlangen vond, niets te verwerklijken ten koste van het recht.

Door al deze innerlijke ontmoetingen is Schweitzer aan Goethe nader gekomen. Goethe moge dan niet iemand zijn, die anderen tot geestdrift, tot enthousiasme brengt, door het innerlijk beleven van Goethe komt men hem nader, en door overeenkomstige ervaringen is Goethe voor Schweitzer een vertrouwde geworden, met wien hij zich in eerbiedige vriendschap verbonden voelt.

Uit een brief van Mevr. Dr. van der Elst.

—o—

Dr. van der Elst was een der Nederlandsche doktoren, die in Lambarene werkte. Hij was daar een 5 jaar geleden, gelijk met den Nederlandschen dokter Bonnema. Tijdens hun verblijf in Lambarene kreeg mevr. van der Elst een dochtertje, tot groote vreugde van de patiënten in het ziekenhuis. We laten hier een gedeelte van den brief volgen, dien de jonge moeder kort na de geboorte van haar kind schreef.

Toen ons kindje bij mij lag, riep ik Moussawa (een neger-bediende), Hij was zoo blij en bedankte ons maar steeds. Als hij nu komt, zegt hij altijd: „Bonjour, mademoiselle”. Ons kindje wordt mademoiselle Pierre of Mademoiselle docteur genoemd.

Zaterdag had ik den mooisten dag in Lambarene. Om kwart voor 7 kwamen de twee flinkste infirmiers Njama en Bolingui. Toen zij ons kindje in de wieg zagen, klaptten zij in hun handen en dansten een soort tam tam om het wiegje. Toen volgden alle arbeiders, de

boys, en alle zieken. In alle talen hoorden wij de vreugdekreten en in alle talen werden wij bedankt. Zij waren zoo ontroerend, de zwartjes. Ik mopper wel dikwijls op ze, maar toch houd ik van ze. De bekeerde negers vergaten ook niet om „Dieu” te bedanken en bidden nu voor ons om speciale zegeningen.

Ik wou, dat ik alles had kunnen verstaan en onthouden. Een vrouw zei niets, maar staarde zeker een kwartier lang naar onze baby, toen ging zij weg zonder iets te zeggen.

Van den chef van een negerstam kreeg ik een truitje en van een ander wollen sokjes. Andere negers kwamen met eieren, sinaasappelen, gevlochten mandjes. Eén jongen was zoo roerend, dat ik bijna huilde. Hij kwam heel verlegen voor mijn deur en vroeg om mademoiselle te zien. Ik zei: kom maar binnen. Maar toen zei hij: ik wil eerst een paar woorden zeggen. En daar kwam een papier voor den dag, waarop hij in zijn beste Fransch had geschreven eenige woorden, die hij met een bibberende stem voorlas.....

Dezen brief mocht ik houden als aandenken... Van alle cadeaux vond ik dit het allermooiste. Later bracht hij nog een slangenhuid en een gevlochten mandje. „Pour Else”, zegt hij dan en moet zijn heelen mond verdraaien om dien moeilijken naam te kunnen zeggen... Gelukkig heb ik meer dan genoeg voedsel voor ons kindje en ik kon zelfs nog aan een negertje wat meedeelen, waarvan de moeder erg ziek was...

Jullie kunt je natuurlijk niet zoiets voorstellen, dat ik met een baby van 3 weken in een uitgehouden boomstam visite ging maken. Maar hier is zoo-

iets heel gewoon... Het lastige is, dat Elsje al een helmhoed op moet hebben. Dus houd ik boven haar bolletje een van mijn hoeden. De negers, die ons roeiden, vonden het prachtig. En toen Elsje op de terugreis ging huilen, omdat het etenstijd was, roeiden zij als dwazen om toch maar gauw thuis te zijn. Het gevolg was, dat wij bij het lage water van nu elk oogenblik op het zand zaten. Zij sprongen dan allen uit de boot en duwden tot wij weer vlot waren. Ik voelde mij een Oostersehe prinses, want het negermeisje wuifde al maar met een luijer om ons heen, om de muggen te verjagen”.

Hulpverlening in Afrika's Binnenland.

—o—

Ze waren samen vol idealen naar Afrika getrokken, een zendeling en zijn jonge vrouw, een Hollandsche van afkomst. Ze hadden zich gevestigd op een post der Fransche zending, diep in het binnenland, eenige dagreizen verder nog dan Lambarene, in den Franschen Congo. Daar waren ze hun moeilijke taak met roeping begonnen. Maar helaas, de zendeling werd ziek en stierf. Toen besloot zijn vrouw op haar post te blijven in den arbeid, die haar lief geworden was. Ze bracht aan de inlanders de eerste beginselen van het Christendom en leerde aan de moeders een betere behandeling harer kinderen. Toen kwam er wat gebrek op dien kleinen zendingspost, ook een groot tekort aan medicijnen voor de noodzakelijke inspuitingen. Ze zond een bericht aan Lambarene's ziekenhuis om hulp. En Schweitzer zond het gevraagde langs twee wegen, voor 't geval de

eene zending haar doel niet bereiken zou.

Na eenigen tijd moest die jonge vrouw voor herstel van gezondheid naar Europa en ze toefde eenigen tijd in Lambarene's hospitaal om wat op kracht te komen. Telkens bracht ze 't gesprek op de ontvangen zendingen, om te vragen, hoeveel ze daarvoor schuldig was, maar als ze erover begon, was Schweitzer plotseling weg of bracht het gesprek op wat anders. Eindelijk, kort voor haar vertrek vroeg ze dringend, want ze wilde betalen. Toen vroeg Schweitzer: „Bent u rijk?” „Nee, dat niet”, zei ze, „maar ik heb toch genoeg om mijn schuld te betalen”. „Welnu”, zei Schweitzer, „als u dan toch betalen wilt.... Ik heb een dochttertje. Wilt u mij beloven, dat als u in uw leven mijn dochter ontmoet en ze mocht in moeilijke omstandigheden verkeerden, u haar dan ook helpen wilt?” En hiermee was de zaak afgedaan.

Dit verhaal vernam ik uit de beste bron, van de zijde dier jonge vrouw zelve. Schweitzer zal niet vermoeden, dat het hier bekend is. Het wordt ook niet meegedeeld als iets bijzonders, mij dunkt, alle zendelingen zouden, als ze er toe in staat waren, zoo handelen. Het wordt alleen meegedeeld ten bewijze dat Schweitzer zijn hulpverlening niet beperkt tot Lambarene's hospitaal alleen.

Twee opvoeders van Schweitzer.

Eens zei Schweitzer in een persoonlijk gesprek: Twee dieren hebben me helpen opvoeden. Een groote hond en een brave ezel.

Als de groote hond door mijn geboorteplaats ging, vielen van alle kanten de kleine keffers op hem aan, beten in zijn oor en staart en blaften luid. Maar hij bekommerde zich niet in het minst om hun luid lawaai. Rustig en zonder zelfs naar hen te kijken, schreed hij, de veel sterkere, voort en ging zijns weegs en liet de keffers staan. Mooi zoo! zei ik tot me zelf, jij bent een navolgenswaardig voorbeeld, zooals jij moet men door het leven gaan. Zonder je om den troep te bekommeren, die je aanblaft, zonder op hun beten of hun keffen acht te slaan, moet je den rechten weg op het doel af houden. Zoo breng je het tot datgene, wat je je hadt voorgenomen, alleen zóó verhef je je boven de alledaagsheid!

En de ezel. Dat was een zacht, goedig dier maar het had een sterken eigen wil. Als hij niet verder wilde gaan, brachten hem noch liefkoozingen, noch scheldwoorden, noch trekken of sjoeren van zijn plaats. Op een keer dat ik naar huis ging, trof ik mijn buurman, aan den kant van den weg zittend in den gudsenden regen. Op de straat stond de ezel met strakke pooten als een standbeeld. „Waarom ga je niet naar huis, buurman?” vroeg ik hem. „Je wordt doornat”. „Ja, zie je dan niet, Albertje”, antwoordde hij me, „dat de ezel niet wil?” De ezel wou niet. 'Zoo was het. De wil van het dier was den wil van den mensch te sterk geweest! „Wacht”, zei ik bij me zelf, „daar heb je 't: blijf sterk in je leven, wijk niet voor de moeilijkheden, behoud in alle omstandigheden je eigen wil, als je iets vast hebt voorgenomen, vat je als goed en schoon en rechtvaardig hebt gezien. Laat je je overtuiging niet ontnemen, zelfs dan niet als duizende

er anders over denken en je alles be-
loven. Doe bij tijden — maar versta me
nu niet verkeerd — doe bij tijden als
de ezell.... Zoo heb ik het gehouden
en zoo zal ik het houden, ook als alles
zich tegen me keeren zou...

Gedachten van Schweitzer.

—o—

Dat ik in een tijd, waarin zoovelen,
wier vrijheid wij zoo noodig hadden,
door hun arbeid en positie zijn gebon-
den, leven en werken mag als een vrij
mensch, komt mij voor als een genade,
die mijn zwaar leven verlicht. Alles
wat ik arbeiden en scheppen mag, is
slechts een uiting van mijn dankbaar-
heid voor deze bevoorrechting.

—

De omstandigheden en verhoudingen
van dezen tijd zijn chaotisch geworden.
Sterker dan de omstandigheden moet
onze kracht zijn, om onder deze om-
standigheden menschen te worden, die
hun tijd verstaan en tegen den tijd op-
gewassen zijn.

—

Wij hebben te strijden met de om-
standigheden, opdat de menschen, die
door deze omstandigheden gekneld en
verteerd worden, toch de mogelijkheid
tot geestelijke ontplooiing behouden.

Wij hebben te strijden met de men-
schen, opdat ze in hun voortdurende
zwenking naar het uiterlijke, die aan
dezen tijd eigen is, den weg ter ver-
innerlijking vinden en daarop blijven.

Wij hebben te strijden met ons zelf
en met alle anderen, opdat wij in een
tijd van verwarde en humaniteitslooze

idealen, trouw blijven aan de groote hu-
maniteitsidealen der 18e eeuw, deze
overbrengen in de gedachten van on-
zen tijd en ze trachten te verwezen-
lijken.

—

Als het laatste inzicht, dat de rich-
ting van mijn leven bepaalt, beschouw
ik datgene, wat ik als „eerbied voor
het leven” heb aangeduid. Ik bedoel
daarmee te zeggen, dat in alle leven
iets geheimzinnigs en belangrijks is,
waarmee we meevoelend en meelevend
in contact komen, naarmate we meer
denkend worden — wie door dezen
denkenden eerbied voor het leven aan-
gegrepen werd, weet, dat het goede in
het bewaren en bevorderen van het le-
ven en het kwade in de beschadiging en
vernietiging van het leven bestaat, van
het fysieke zoowel als van het gees-
telijke leven.

—

Het meest waardevolle van een
mensch, hoe groot ook zijn scheppende
werkzaamheid moge zijn, blijft altijd de
mensch zelf.

—

Niet alles in de geschiedenis is be-
stemd, aan een voortdurende verande-
ring onderworpen te zijn, zooals het
voor den oppervlakkigen blik schijnt.
Idealen, die hun blijvende waarheid in
zich dragen, moeten ook bij alle wis-
selende omstandigheden standvastig blij-
ven en zich verdiepen. Zulk een ideaal
is dat der menschelijke persoonlijkheid
of der persoonlijke menscheijkheid. Als
dit wordt opgegeven, gaat de geeste-
lijke mensch te gronde, wat het einde
der cultuur, ja der menschheid betee-
kent.

Mededeelingen.

—o—

Wegens het vertrek van den Heer en Mevr. Eigenhuis naar Indië verzoekt Dr. Schweitzer de geldelijke bijdragen en giften voor Lambarene voortaan te zenden aan het adres van **Ds. A. J. Werner**, Predikant te **Deventer, Twel-
loscheweg 19, Giro No. 76818.**

Mijn adres.

Het beste is de brieven en postzaken aan mijn adres in Europa te richten: *Günsbach* bij *Münster*, Elzas, vanwaar mij alles prompt en op de zekerste wijze wordt toegezonden.

Inlichtingen.

Inlichtingen over alles wat mijn werk en mijzelf betreft, verstrekt mevrouw *Emmy Martin, Speidergasse 2, Straatsburg*. Brieven aan mevr. Martin kunnen ook naar *Günsbach* bij *Münster* (Elzas) geadresseerd worden. Mevr. Martin is zo vriendelijk, de zaken van het Ziekenhuis in Europa te behartigen.

Zwachtels.

Zwachtels en gebruikt linnen voor Lambarene's ziekenhuis gelieve men voortaan alleen te zenden aan het adres van Mevr. H. OBERMAN—Oberman, Scheepstimmermans' aan 37a, Rotterdam.

Verzoek om toegevendheid.

Op menige vriendelijke gift en brief heb ik verzuimd te antwoorden. Wees s.v.p. wat toegevend. Door het vele werk, dat ik te verrichten heb, zal ik nog wel langer daarin achterstallig blijven. Maar ik ben voor alle brieven heel dankbaar. Hoe vaak schenkt een vriendelijke brief mij weder frisse moed voor de arbeid..

Karakter mijner onderneming

Mijn onderneming is geheel onafhankelijk en zelfstandig. Ze ontvangt noch van enig zendinggenootschap, noch van enige regering ondersteuning. Ze is bedoeld als een liefdedaad van mensen in Europa, wien de nood der van geneeskundige hulp verstoken zieken uit verre landen ter harte gaat, en ze hoopt op een offer van dankbaarheid der zieken, die in Europa door geneeskundige hulp gered werden.

ALBERT SCHWEITZER..

Het Albert Schweitzer-fonds.

Het Albert Schweitzerfonds, gevestigd te Deventer, gesticht in 1930, stelt zich ten doel door kapitaalvorming een vasteren grondslag te leggen voor het liefdewerk te Lambarene, opdat het voortbestaan van dezen noodzakelijk gebleken medischen zendingsarbeid onder de primitieven in Afrika niet alleen meer afhankelijk zal zijn van toevallige baten en liefdegaven en Lambarene's ziekenhuis ook in de toekomst over vaste inkomsten zal kunnen beschikken.

Het bestuur van het Fonds bestaat uit de heeren: A. de la Fontaine Verwey, Huize Tony, Laan Copes v. Catteburg 50, den Haag; C. J. ten Cate, notaris, Parkweg, Deventer; G. Oosterwijk, Schelmsche weg 48, Oosterbeek, penningmeester; Jan Eigenhuis, letterkundige, tijdelijk adres: Villapark 178, Solo, Java; A. J. Werner, predikant, Deventer.

Giften of bijdragen voor het Albert Schweitzerfonds te plaatsen op Giro-nummer **143643 ten name van: Pen-**

ningmeester v. d. „Stichting Albert Schweitzer-fonds, gevestigd te Deventer” te Oosterbeek.

Portret van Albert Schweitzer.

Mevr. E. Mees—van Stolk te Rotterdam, heeft in Schweitzer's huis in Günsbach een welgelijkend portret van Schweitzer geteekend. Zij was zoo bereidwillig deze teekening ten behoeve van Lambarene af te staan. De heer **Bellevide, fotograaf, Tibbensteeg, Deventer**, heeft van deze teekening keurige foto's gemaakt, die hij beschikbaar stelt voor f 0.25 per stuk. Ook zijn andere foto's van Schweitzer en vergrotingen van deze aan hetzelfde adres verkrijgbaar. Alle op foto's en vergrotingen gemaakte winst stelt de fotograaf Bellevide al sinds jaren ter beschikking van het liefdewerk te Lambarene.

Lichtbeelden.

Tal van mooie lichtbeelden (lantaarnplaatjes) hebben wij ter beschikking

over Schweitzers arbeid, het ziekenhuis met al zijn gebouwen, patiënten en hun behandeling, natuur en menschen in Afrika. Zoo men deze lichtbeelden wenscht te gebruiken ten voordeele van Schweitzers arbeid, gelieve men zich daarvoor te wenden tot den heer **W. F. Smits, architect, Veenweg 74, Deventer**.

Van het boekje „Albert Schweitzer naar zijn waarde geschat” uit het Duitsch en Fransch vertaald, een verzameling schetsen over Schweitzers persoon en arbeid door vrienden en medewerkers, zijn nog eenige exemplaren beschikbaar bij den uitgever Kluwer te Deventer à f 0.75 per ex.

Het bekende werkje: Godsdienstoefening in het ziekenhuis te Lambarene, door Albert Schweitzer, is nog steeds voor f 0.25 per ex. te verkrijgen bij Ds. A. J. Werner te Deventer.